

Můj pojem svobody. - Hodnota nějaké věci není mnohdy v tom, co se jí získá, nýbrž v tom, co se za ni zaplatí - co nás stojí. Uvedu příklad. Liberální instituce přestanou ihned býti liberálními, jakmile jsou dosaženy: není později horších a důkladnějších škůdců svobody než liberální instituce. Jeť známo, co dovedou: podryjí vůli k moci, jsou nivelováním hor a údolí, povýšeným na morálku, činí malým, zbabělým a požitkářským - jimi vždy vítězí stádné zvíře. Liberalismus: po česky stádné zhovadění.

Tytéž instituce, pokud se ještě vydobývají, vyvolávají docela jiné účinky: podporují pak skutečně svobodu značnou měrou. Přihlédneme-li bedlivěji, je to boj, jenž vyvolává tyto účinky, boj o liberální instituce, jenž jako boj udržuje neliberální pudy. A boj vychovává ke svobodě. Neboť co je svoboda? Že máme vůli ke vlastní zodpovědnosti. Že udržujeme distanci, jež nás dělí. Že staneme se lhostejnějšími k útrapě, tvrdosti, strádání, ba i k životu. Že jsme odhodláni obětovati své věci lidem, sebe nevyjímajíc. Svoboda znamená, že mužské, bojovné a vítězné pudy vládnu nad jinými pudy, například nad pudy "šťěstí". Osvobozený člověk, jakž teprve osvobozený duch, šlape po opovrhlivém blahobytu, o kterém sní kramáři, křesťané, krávy, ženy, Angličané a jiní demokraté. Svobodný člověk je bojovník.

Čím se měří svoboda u jednotlivců i u národů? Odporem, jež třeba překonati, námahou, kterou stojí udržeti se nahoře. Nejvyššího typu svobodných lidí bylo by hledati tam, kde se neustále překonává největší odpor: pět kroků od tyranie, na samém prahu hrozícího zotročení. To je psychologicky pravdivo, vyrozumíváme-li zde "tyrany" neúprosné a hrozné pudy, jež vyvolávají proti sobě maximum autority a kázně - nejkrásnějším typem Julius Caesar -; to jest i politicky pravdivo, projdětež si jen dějiny. Národové, kteří měli nějakou hodnotu, kteří nabyli hodnoty, nenabyli jí za liberálních institucí: velké nebezpečí vytvořilo z nich něco, co zasluhuje úcty, nebezpečí, jež nás teprve učí znáti naše prostředky, naše ctnosti, naši výzbroj, našeho ducha - jež nás nutí, abychom byli silni První zásada: je nezbytno, abychom měli potřebí býti silnými; jinak nebudeme silnými nikdy.

Ona velká pařeniště pro silný, pro nejsilnější druh člověka, který dosud existoval, aristokratické společnosti po způsobu Říma a Benátek, chápala svobodu právě v tom smyslu, v jakém slovo svoboda chápu já: jako něco, co máme a nemáme, co chceme, čeho dobýváme.

Friedrich Nietzsche: Soumrak model čili: Jak se filozofuje kladivem, kapitola 38.